ב"ה

אבחון עצמי

טענותיו של השונא מלמדות אותנו

מה חשוב, מה אמת, ובמה צריך להשתפר

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

י"ט כסלו

THE SHLUCHIM OFFICE

לתרומות והקדשות, צרו קשר info@jewishinsights.org
כדי להוריד מערכי שיעור נוספים, בקר באתר www.JewishInsights.org/he

משרד השלוחים
יו"ר | הרב גדליה שמטוב
פיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב זושא גרייזמאן
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב ניסן רופו
הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ח. וולף

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל ויסוצקי
אדמיניסטרציה | מענדל גרינברג

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפסו, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב.בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שוויץ

©

Published and Copyright 2023 by
Shluchim Office International
816 Eastern Parkway, Brooklyn,
NY 11213
718.221.0500

5784 - 2023

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

תוכן השיעור

א. חג הגאולה – י"ט כסלו.....5

כותב האדמו"ר הזקן: "וכשקריתי בספר תהלים בפסוק "פדה בשלום נפשי", יצאתי בשלום מהשם שלום". (מקור 1). התלמוד מפרש שפסוק זה קשור למצוות - העוסק בתורה, בגמילות חסדים ובתפילה בציבור (מקור 2). הרבי מעיר, שהמלשינות שבה האשימו את רבינו הזקן היתה בנוגע לשלושת ענינים אלו.

הטענות היו שדרך החסידות תביא לזלזול בתורה, שהכסף שנשלח לצדקה ליהודי ארץ ישראל הוא בעצם לתמיכה בסולטן התורכי, ושנוסח התפילה החדש מסמן שזה כת חדשה.

מסביר הרבי, שממש כמו בכלל, שאם תבקש עצה משונא, הוא ייתן לך עצה הפוכה ממה שטוב לך, ולכן עליך להתנהג בדיוק להיפך, גם כאן, העובדה שהוצג כזה כתב אשמה בבית משפט, זו ראיה שכל מה שנכתב שם זה שקר.

ב. לימוד התורה.....9

חסידות חב"ד מדגישה לתלמיד חכם את הביטול מפאת גדלות התורה, וכן האדמו"ר הזקן פעל רבות בתורה באופן של דבר ה' זו הלכה, שזוהי המעלה הגדולה ביותר. כפי שרואים אנו ששאול מתקנא בדוד רק משום ש'הלכה כמותו' (מקורות 3-4), ובבית הלל שזכו להלכה כמותם.

המגיד ממעזריטש הטיל על האדמור הזקן את המלאכה הגדולה של כתיבת השולחן-ערוך (מקור 5), והייחודיות של שולחן ערוך זה היא, הבאת ההלכות בקיצור נמרץ יחד עם טעמי ההלכות.

ובכן: בכתב ההלשנה נכתב ששיטת רבינו הזקן תגרום לזלזול בתורה, כאשר המציאות היתה בדיוק להיפך.

ג. גמילות חסדים ותפילה.....12

צדקה: לימוד התורה וקיום המצוות שמתאפשרת על ידי הצדקה לארץ ישראל תתקרב ביאת המשיח, שאז תשתחרר ארץ ישראל ממלכת הסולטן התורכי, במילים אחרות – זה נגד הסולטן. ואילו בכתב ההלשנה כתוב בדיוק הפוך מהמציאות, שהכסף יועד לעזור לסולטן.

תפילה: עד ימינו אלה, דבר ברור וידוע הוא, שתפילה באריכות ובכוונה קיימת ביותר אצל לומדי החסידות והמושפעים מדרכי החסידים. וגם בזה שיקר כתב ההלשנה.

ד. כתישת הזית מוציאה את שמנו.....13

מכיון ששקר אין לו רגלים, הרי צריך להיות קצת אמת בכתב ההלשנה. הכיצד? משום שלאחר השחרור, ההתעסקות של אדמו"ר הזקן בתורה, עבודה וגמילות חסדים הייתה הרבה יותר רחבה. אז כתב ההלשנה בעצם בא לכתוש את הזית, כדי שיוציא יותר שמן.

ההוראה: צריך ללמוד מהאדמו"ר הזקן, ולהוסיף בתורה תפילה וגמילות חסדים.

פתיחה

מתנגדיו של אדמו"ר הזקן העלילו עליו שלוש עלילות. בשיעור שלפנינו נלמד מה הן היו, מה הייתה האמת, וכיצד עלינו להתנהג כתוצאה מיישומה בחיינו.

השיעור לי"ט כסלו

משיחת י"ט כסלו ה'תשל"ב,
הנחה בלתי מוגה.
תורת מנחם, כרך ס"ו עמוד 317 ואילך.

לשמיעת השיחה:

השיחה כפי שפורסמה במגזין הווידאו "תורת חיים":

א. חג הגאולה – י"ט כסלו

יום י"ט בכסלו, שיחול בשבת הקרובה, מציין את "ראש השנה לחסידות". ביום זה, בשנת תקנ"ט (1798), שוחרר מייסד חסידות חב"ד, רבי שניאור זלמן מליאדי (תק"ה-תקע"ג. 1745-1812), ממאסרו ברוסיה הצארית. לא הייתה זו שמחה אישית בלבד. אירוע זה פתח פרק חדש בהיסטוריה של תנועת החסידות וציין את תחילתה של תקופה חדשה בגילוי פנימיות התורה – תורת החסידות.

הפצת החסידות החלה למעשה שני דורות קודם לכן. מייסד תנועת החסידות, רבי ישראל 'בעל-שם-טוב' (תנ"ח-תק"כ. 1698-1760), גילה לתלמידיו רעיונות מיסטיים עמוקים, שבמשך שנים היו נחלתם הבלעדית של 'יחידי סגולה'. לאחר הסתלקותו, נמשכה פעילות זו על ידי ממלא מקומו, רבי דובער, "המגיד ממעזריטש", שגם לו קשר הדוק לתאריך י"ט בכסלו: הוא הסתלק ביום זה, עשרים ושש שנה קודם ששוחרר רבי שניאור זלמן. זמן קצר לפני פטירתו, אמר לתלמידו רבי שניאור זלמן, "יום זה הוא החג שלנו".

רבי שניאור זלמן לקח את זה צעד נוסף קדימה, והפיץ את תורת החסידות בחוגים יהודיים נרחבים במזרח אירופה. יתירה מכך, רבי שניאור זלמן ייסד את חסידות חב"ד – פילוסופיה שלמה ומערכת לימוד של התבוננות ושיפור אישי שהפכה את המונחים המיסטיים המופשטים לברי השגה ומעשיים בחיי היומיום.

בשנותיה הראשונות, עמדה תנועת החסידות במוקד התנגדות חזקה, לעתים חריפה, של הממסד הרבני והקהילה היהודית.

במהלך סתיו תקנ"ט – 1798, נפל דבר בעם ישראל. מתנגדי החסידות הלשינו לממשלת רוסיה, שרעיונות חסידות חב"ד חותרים תחת אושיות השלטון הצארי, ובעקבות כך, נאסר אדמו"ר הזקן במבצר פטרופבלובסקיה שבפטרבורג. בחקירותיו, היה עליו לספק לשרי הצאר הסברים על מונחי יסוד ביהדות ובפילוסופיה החסידית. באופן בלתי צפוי לחלוטין, לאחר חמישים ושלושה ימים, הוא זוכה מכל ההאשמות נגדו ושוחרר מן המאסר.

את מאסרו, ראה רבי שניאור זלמן כקטרוג שמימי על פעולותיו בגילוי סודותיה הכמוסים של התורה, ואת שחרורו - כזכייה בבית הדין של מעלה. לאחר שחרורו בי"ט כסלו, העצים את הפצת החסידות והרחיב את ביאוריו.

על רגע השחרור המרגש, כותב אדמו"ר הזקן במכתבו:

פדה בשלום נפשי

מקור 1 היום יום, י"ט כסלו

לתלמיד
עמ' 3

מִמִּכְתָּב רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: בְּרָם כְּגוֹן דָּא צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ, כִּי יוֹם אֲשֶׁר עָשָׂה הַשֵּׁם לָנוּ יוֹם י"ט כִּסְלֵו, יוֹם ג' שֶׁהֻכְפַּל בּוֹ כִּי טוֹב, יוֹם הִלּוּלָא רַבָּא שֶׁל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן, וּכְשֶׁקָּרִיתִי בְּסֵפֶר תְּהִלִּים בְּפָסוּק "פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי", קֹדֶם שֶׁהִתְחַלְתִּי פָּסוּק שֶׁלְּאַחֲרָיו, יָצָאתִי בְּשָׁלוֹם מֵהַשֵּׁם שָׁלוֹם.

כאשר אדמו"ר הזקן היה באמצע לומר את פרק נ"ה בתהלים, כשאחז בפסוק "פדה בשלום נפשי", נכנסו לחדרו להודיע לו שהוא יוצא לחופשי.

במהלך השנים, חיברו החסידים שיר על פסוקי מזמור זה בתהלים, שמתחיל במילים "פדה בשלום נפשי", ומסתיים במילים האחרונות של המזמור – "ואני אבטח בך". שיר זה הפך למזוהה עם חג הגאולה י"ט בכסלו, ומושר בהתלהבות בידי החסידים.

סרטון

ראה וידאו של שלוש דקות משירת פדה בשלום אצל הרבי:

https://jemtv.page.link/xqAS

כשנה לאחר יציאתו מן המאסר, חגג אדמו"ר הזקן את "חג הגאולה". חסידים רבים הגיעו מכל רחבי רוסיה כדי לחגוג את יציאתו לחופשי, את ניצחון האור על החושך ואת ניצחון תורת החסידות על ההתנגדות. אדמו"ר הזקן אמר מאמר חסידות שהתחיל בפסוק "פדה בשלום נפשי", ומאז נהגו אדמו"רי חב"ד לדורותיהם לומר בי"ט בכסלו מאמר המיוסד על פסוק זה.

בשיחה שלפנינו, שנאמרה אף היא במהלך התוועדות י"ט בכסלו (תשל"ב - 1971), מתמקד הרבי בפרשנות של הפסוק פדה בשלום, ובקשר שלו לפרשת המאסר והגאולה:

>> הרבי

לתלמיד עמ' 3

רבינו הזקן שבודאי ידע מדוע הושיבוהו במאסר, וכיצד לאחרי זה הוא שוחרר ויצא לחירות, אמר ששחרורו היה קשור עם הפסוק "פדה בשלום", שזהו פסוק בתנ"ך - בתהלים. וכדי לדעת את הפירוש של הפסוק הזה, צריך להסתכל בתורה שבעל-פה - בגמרא במסכת ברכות.

מקור 2 תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף ח' עמוד א'

לתלמיד עמ' 3

פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי וגו' אָמַר הקב"ה, כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִלּוּ פְּדָאַנִי לִי וּלְבָנַי מִבֵּין אֻמּוֹת הָעוֹלָם.

התלמוד מביא פירוש מדרשי על הפסוק בתהלים: הקב"ה אומר שכל יהודי העוסק בתורה, בגמילות חסדים ובתפילה בציבור - הרי זה נחשב כאילו פדה את הקב"ה ואת בניו -עם ישראל - מהשבי.

מדוע מצוינות דווקא שלוש המצוות הללו?

מסביר הרבי בשיחה:

>> הרבי

לתלמיד עמ' 3

ומזה מובן שהפדיה והגאולה של רבינו הזקן קשורה עם שלושת הענינים: (א) "העוסק בתורה", (ב) "ובגמילות חסדים", (ג) "ומתפלל עם הציבור". והם שלושת העמודים שעליהם העולם עומד: תורה, עבודה וגמילות חסדים[1] (כפירוש המהרש"א), או שלושת הענינים: מחשבה, דיבור ומעשה (כפירוש הרשב"א)[2]: "העוסק בתורה", שצריך להיות באופן של "מוציאיהם בפה"[3] - ענין הדיבור; "ובגמילות חסדים" - ענין המעשה, "ומתפלל עם הציבור" - "עבודה שבלב זו תפלה"[4], שזהו ענין המחשבה.

1. אבות פ"א מ"ב.
2. הובא ביהל אור עה"פ (ע' רד ואילך).
3. עירובין נד, רע"א.
4. תענית ב, א.

המלשינות על שלושת העמודים

לתלמיד
עמ' 3

ובכן: המלשינות שבה האשימו את רבינו הזקן - כפי שתורגמה על ידי גוים - היתה בנוגע ל"העוסק בתורה", בנוגע ל"גמילות חסדים" וצדקה, ובנוגע לענין "מתפלל עם הציבור"[5]:

טענה אחת היתה בנוגע להשפעה על לימוד התורה - שיבואו לזלזל בלימוד התורה; טענה נוספת היתה בנוגע לגמילות חסדים - שהכסף ששלח רבינו הזקן ל"כולל" שבארץ ישראל עבור החזקת תלמידי חכמים, אלמנות ויתומים וכו', נתפרש על ידם ששולחים זאת כדי להילחם נגד ה"צאַר"; וכן טענו בנוגע לאריכות בתפלה, נוסח חדש בתפלה, ו"שטיבלעך" נפרדים וכו' - שנעשית "כת" חדשה כו', כמבואר בארוכה ב"כתב ההלשנה"[6].

כתב ההלשנה נגד אדמו"ר הזקן כלל טענות רבות נגד החסידות, ועל כך שהיא מפרה את הסדר הציבורי וחותרת תחת אושיות השלטון. הרבי מאיר כאן נקודה מעניינת – ההלשנה נגד החסידות התמקדה דווקא בשלושת הדברים העיקריים ליהדות – תורה, עבודה וגמילות חסדים.

1. הטענה הראשונה – תורה

הטענה הייתה שדרך החסידות תביא לזלזול בתורה, כתוצאה משני דברים שחידשה תורת החסידות:

א. באותם זמנים, אחד הדברים החשובים ביותר ברחוב היהודי היה "כבוד תלמידי חכמים". האליטה הלמדנית של העם הייתה מאוד מנוכרת ומתנשאת משאר העם הפשוט. היו להם בתי כנסת נפרדים, וברוב הפעמים הם התחתנו בינם לבין עצמם. מובן מה הייתה השפעתה של הנהגה זו על רוב העם. תורת החסידות באה וחידשה שכל היהודים שווים, כולם בנים אהובים למקום. היא הורידה את המחיצה בין חלקי העם והושיבה את כולם סביב שולחן אחד. החסידות העלתה על נס את תמימותו של היהודי הפשוט, ואת העובדה שאולי התורה שהוא לומד והמצוות שהוא מקיים בתמימות, יקרים יותר לקב"ה מהתורה העמוקה שלומד התלמיד חכם.

ב. לימוד התורה היה הדבר החשוב ביותר בממסד הרבני, ואילו התפילה קיבלה מעמד משני וטפל. לא השקיעו בה כל כך. התפללו בבית הכנסת בקצרה והמשיכו לדבר הבא והעיקרי – לימוד התורה. החסידות חידשה את חשיבות התפילה מכל הלב. על האדם צריך לחוש שהוא עומד לפני הקב"ה, וכל מילה בתפילה צריכה לבוא מתוך הלב. כמובן שתפילה כזו לקחה הרבה יותר זמן. התפילה הייתה מתוך התלהבות גדולה, חידוש של ממש באותם ימים. הייתה זו תנועה שסחפה צעירים רבים שהוקסמו והתפעלו מעבודת ה' בצורה הזו.

על שני הדברים הללו יצא קצף המתנגדים. טענתם הייתה שביטול העליונות של האליטה הלמדנית והפוקוס על התפילה, יפגע בלימוד התורה.

2. הטענה השנייה – צדקה

בשנת תקס"ה (1805) הקים אדמו"ר הזקן את ארגון הצדקה "כולל חב"ד". מטרת הארגון הייתה להעניק סיוע גשמי ליהודי ארץ ישראל שסבלו באותה עת ממצוקה כלכלית קשה. במהלך השנים, נשלחו על ידי אדמו"ר הזקן סכומי כסף גדולים, שנאספו מיהודי רוסיה והאזור, וסייעו רבות ליהודי ארץ ישראל.

מכיון שארץ ישראל הייתה תחת שלטון התורכים, שהיו במלחמה עם רוסיה, העלילו המתנגדים שהכסף נשלח לתורכיה למטרת מלחמה עם רוסיה.

3. הטענה השלישית – תפילה

אחד מהמאפיינים הבולטים בראשיתה של תנועת החסידות הוא שינוי נוסח התפילה שהיה מקובל במזרח

5. ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ט ס"כ (תו"מ חנ"ה ע' 36 ואילך).
6. ראה גם אג"ק שלו ע' רז ואילך, ובהערות המו"ל שם.

אירופה באותה עת – נוסח אשכנז, והחלפתו בנוסח ספרד, במגמה להתפלל בנוסח האר"י ז"ל על פי הקבלה.

על חשיבותו הגדולה של נוסח האר"י ז"ל כותב המגיד ממזריטש[א]: "על יסוד הידוע מן התלמוד הירושלמי כי קיימים שנים עשר שערים דרכם עולות התפילות של שנים עשר שבטי ישראל, נוסחו של כל שבט בשער המיוחד שלו. נוסף לשנים עשר שערים אלו, קיים שער הי"ג הוא 'שער הכולל', שדרכו עוברות התפילות השוות לכל נפש. ונוסח זה גילה רבנו האר"י ז"ל".

הדבר עורר התנגדות בחוגי המתנגדים, בטענה שהוא נוגד את ההלכה שאין לשנות מן המסורת המקובלת.

מכיון שהנוסח של החסידים היה שונה, וגם צורת התפילה הייתה בהתלהבות ובאריכות, הם יסדו לעצמם בתי כנסת חדשים כדי שלא להפריע לסדר התפילה של שאר הציבור. המתנגדים ראו בכך איום על הסדר הקיים, וטענו שהחסידים ייסדו כת חדשה. כמו כן הם טענו ששינוי נוסח התפילה מבטא זלזול בתפילה ובנוסח המקובל.

•

לתלמיד
עמ' 4

ידוע מה שכתוב בספרים[7] בנוגע לענין "ותשועה ברוב יועץ"[8] - שבפשטות מובן שיש להתייעץ עם אוהב, וכאשר אדם נמצא במעמד ומצב שאין בסביבתו אוהבים, אזי יש עצה נוספת: לשמוע חוות-דעת של השונא, ולעשות להיפך!...

גם כאן, הטענות שהשונא הגוי השמיע (דברי הקטגור בבית המשפט), היו ענין שהוא היפך האמת.

ממש כמו הכלל, שאם תבקש עצה משונא, הוא ייתן לך עצה הפוכה ממה שטוב לך, ולכן עליך להתנהג בדיוק להיפך. גם כאן, העובדה שהקטגור השונא השמיע כזה כתב אשמה בבית משפט, זו ראיה שכל מה שהוא כתב שם זה בדיוק ההיפך מהמציאות האמיתית. בהמשך השיחה, מתמקד הרבי בכל אחת מהטענות, ומדגיש כיצד המציאות הייתה הפוכה לגמרי.

א לקוטי אמרים להרב המגיד.

7 ראה גם תו"מ חי"ג ע' 82. וש"נ.

8 משלי יא, ד. כד, ו.

ב. לימוד התורה

>> הרבי

לתלמיד עמ' 5

ובפרטיות יותר - בנוגע ללימוד התורה: תורת החסידות בכלל, ועל-אחת-כמה-וכמה חסידות חב"ד - מסבירה את יוקר התורה שלא בערך לגבי אופן ההסתכלות על התורה שהיתה עד אז.

ביטול

הדבר התבטא בשני קוים:

א) ככל שתגדל מעלתו של ה"למדן", למדן אמיתי - הרי התורה היא גדולה יותר ממנו, להיותה "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים"[9], וכיון שכן, הרי כל מה שפעל בתורה, אינו בערך לגבי מה שישנו עוד בתורה, כך, שעליו להמשיך ללמוד תורה כאילו שזה עתה רק מתחיל ללמוד תורה.

החסידות מדגישה לתלמיד החכם את מקומו האמיתי ואת חשיבות הענווה שלו ביחס לגדלות התורה. נכון שלמדת הרבה תורה, אבל התורה הרבה יותר גדולה ועמוקה, יש לך עוד הרבה ללמוד. לכן עליך להתמלא בענווה וללמוד כאילו רק עכשיו התחלת.

דבר ה' זו הלכה

לתלמיד עמ' 5

ב) הדגשה מיוחדת על ענין "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"[10], כפי שמצינו שאחת הפעולות של רבינו הזקן - עוד לפני שנתמנה לנשיא, בתור הכנה לנשיאות - היתה למצוא בתורה פסק דין ברור להלכה בפועל, "דבר הוי' זו הלכה"[11].

וכפי שמצינו בגמרא במסכת סנהדרין[12] בנוגע לדוד ויהונתן בן שאול (ששניהם היו למדנים גדולים, ועל-אחת-כמה-וכמה שאול בעצמו), שכאשר דואג סיפר לשאול אודות מעלותיו של דוד בתורה, לא התפעל שאול מזה, באמרו "יהונתן בני כמוהו", ורק כשאמר לו "וה' עמו[13], שהלכה כמותו בכל מקום", אזי חלשה דעתו וקינא בו, כיון שזהו דבר שגם אצלו לא היה.

הון רב

מקור 3 ספר שמואל א' פרק ט"ז, פסוק י"ח

על שאול מלך ישראל נפל דיכאון קשה, ברמה כזו ששאול לא היה יכול לתפקד. התחבטו היועצים כיצד ניתן להקל עליו, ובסופו של דבר ייעצו לו לקרוא לכנר כשרוני שיבוא וינגן על ידו בכינור, והדבר יסייע לו להירגע מעט ויקל את מצב רוחו. לאחר ששאול הסכים לרעיון, החלו החיפושים אחר האדם המתאים לכך. אחד היועצים ששמו 'דואג', הציע את דוד בן ישי, שהוא גם 'יודע נגן', אך גם בעל מעלות רבות נוספות, ולכן הוא האדם המתאים להיות הנגן של המלך:

לתלמיד עמ' 5

וַיַּעַן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי בֵּן לְיִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי יֹדֵעַ נַגֵּן וְגִבּוֹר חַיִל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּנְבוֹן דָּבָר וְאִישׁ תֹּאַר וַה' עִמּוֹ.

9. איוב יא, ט.
10. קידושין מ, ב. וש"נ.
11. שבת קלח, ב.
12. צג, ב.
13. שמואל-א טז, יח.

מקור 4 תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין דף צ"ג עמוד ב' (עם תרגום וביאור אבן ישראל)

מפרשת על כך הגמרא:

לתלמיד עמ' 5

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּךְ יֵשׁ לִדְרֹשׁ אֶת הַפָּסוּק:

"יֹדֵעַ נַגֵּן" — זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לִשְׁאֹל בִּדְבַר תּוֹרָה, שְׁאֵלוֹת שֶׁל טַעַם.
"נְבוֹר" — שֶׁיּוֹדֵעַ גַּם לְהָשִׁיב דִּבְרֵי תּוֹרָה לַשּׁוֹאֵל.
"אִישׁ מִלְחָמָה" — אִישׁ שֶׁיּוֹדֵעַ לִשָּׂא וְלִתֵּן בְּמִלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה.
"אִישׁ תֹּאַר" — שֶׁמַּרְאֶה פָּנִים בַּהֲלָכָה וּמַסְבִּיר אוֹתָהּ יָפֶה.
"וְנִבוֹן דָּבָר" — שֶׁמֵּבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר.
"וַה' עִמּוֹ" — שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם

וּמְסַפְּרִים: בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁמָּנוּ לְשֶׁבַח בְּדָוִד אָמַר לָהֶם שָׁאוּל: יְהוֹנָתָן בְּנִי כָּמוֹהוּ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ "וַה' עִמּוֹ" — שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, דָּבָר שֶׁבּוֹ עָצְמוֹ, בְּשָׁאוּל גַּם כֵּן, לֹא הָיָה בּוֹ, חָלְשָׁה דַּעְתּוֹ וְהִתְקַנֵּא בְּדָוִד.

למדים מכך, שהמעלה הגדולה ביותר היא לימוד תורה בצורה שמכוונת להלכה.

>> הרבי

לתלמיד עמ' 6

מצינו אמנם שאף על פי שבית הלל אומרים כשר וטהור וכו' ובית שמאי אומרים להיפך, מכל מקום, אומרת הגמרא[14] ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים", אבל ישנו ענין נעלה יותר - "הוי' עמו", שם הוי' שלמעלה משם אלקים[15] - ש"הלכה כמותו", וענין זה יכול להיות רק אצל אחד.

לאורך דורות רבים התאפיין לימוד התורה בעם ישראל באי-הסכמה בין הלומדים, ובמחלוקות בהבנת התורה ובפסיקה ההלכתית הנובעת מכך. החכמים שייצגו אולי יותר מכולם את שיטת הלימוד הזו היו בית שמאי ובית הלל, שחלקו כמעט בכל נושא הלכתי, כאשר בית שמאי בדרך כלל פוסקים לחומרא ובית הלל לקולא.

הגמרא (מסכת עירובין דף י"ג עמוד ב') אומרת, "אלו ואלו דברי אלוקים חיים הן" - דבריהם של בית שמאי ובית הלל הם דברים קדושים ונעלים, דברי ה' ממש, אך ההלכה נפסקה דווקא כבית הלל. זו זכות גדולה ביותר ללומד לכוון להלכה.

שוב רואים אנו את הזכות הגדולה של לימוד התורה באופן של "הלכה כמותו".

כתיבת שולחן ערוך הרב

לתלמיד עמ' 6

ובנוגע לענייננו: כשהיו אז מנהיגים וגדולים משני הצדדים - הנה הענין של חיבור השולחן-ערוך לברר ההלכה לאמיתתה למעשה בפועל, היה חידושו של רבינו הזקן, עוד קודם שהתחיל לגלות את פנימיות התורה, כמבואר בארוכה בהקדמת הרבנים בני הגאון המחבר, ש"היתה התחלתו של חיבור השולחן ערוך בהיותו יושב בשבת תחכמוני כו'" בבית הרב המגיד ממעזריטש, ולא רק סתם התחלה, אלא ש"הלכות ציצית והלכות פסח... נגמרו שמה כו'".

כאשר אדמו"ר הזקן היה תלמידו של המגיד ממעזריטש והסתופף בצלו, הטיל עליו המגיד את המלאכה הגדולה והאחראית של כתיבת השולחן-ערוך.

---

14. עירובין יג, ב. וש"נ.
15. ראה סה"מ תרכ"ז ע' שא ואילך. המשך תרס"ו ע' תלא ואילך. ועוד.

מקור 5 הקדמת בני המחבר לשולחן ערוך אדמו"ר הזקן

לתלמיד עמ' 6

מִשְׁמַיָּא אַסְכִּימוּ עַל יְדֵי הָרַב הַקָּדוֹשׁ הַנִּזְכָּר לְעֵיל (הָרַב הַמַּגִּיד) לַחְפֹּשׂ בְּחֵפֶשׂ מְחֻפָּשׂ בְּתַלְמִידָיו לִמְצֹא אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת הֲלָכָה בְּרוּרָה מָתוֹן וּמַסְיִק אַלְבָּא דְּהִלְכְתָא הִלְכוֹת בְּטַעֲמֵיהֶן, לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה זוֹ עַל סֵדֶר הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ אֹרַח חַיִּים וְיוֹרֶה דֵּעָה שֶׁהֵן הַדִּינִים הַנִּצְרָכִים, שֶׁלָּהֶן מִצְוַת קְדִימָה עַל הַשְּׁאָר וּלְסַדֵּר כָּל פִּסְקֵי דִּינִים הַבָּאִים בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ וּבְכָל הָאַחֲרוֹנִים בִּלְשׁוֹן צַח וּמְלִיצָה בְּטַעֲמָא.

וְיִבְחַר בְּכִבּוֹד אֲדוֹנֵינוּ אָבִינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ זֶכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה אֲשֶׁר בּוֹ בִּזְמַנּוֹ הָיָה מָלֵא וְגָדוּשׁ מִיָּם הַתַּלְמוּד וְהַפּוֹסְקִים וְהִפְצִיר בּוֹ עַד בּוֹשׁ, וְאָמַר לוֹ אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ לְרַד לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה זוֹ מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ לְהוֹצִיא לָאוֹר תַּמְצִית וּפְנִימִיּוּת טַעֲמֵי הַהֲלָכוֹת הַנִּזְכָּרִים בְּכָל דִּבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים זְקוּקִים שִׁבְעָתַיִם כָּל דָּבָר עַל אוֹפַנָּיו בְּלִי בִּלְבּוּל וְתַעֲרוּבוֹת וּפְסַק הֲלָכָה הַמִּתְבָּרֵר וְיוֹצֵא מִדִּבְרֵי כָּל הַפּוֹסְקִים עַד חַכְמֵי זְמַנֵּנוּ.

<< הרבי

לתלמיד עמ' 6

ולא עוד אלא שבחיבור השולחן ערוך כָּלַל רבינו הזקן גם את ההבנה וההסברה של פסקי הדינים - שזהו החילוק בין השולחן ערוך של רבינו הזקן לשולחן ערוך של המחבר - רבי יוסף קארו, שהמחבר כתב רק את הפסק-דין, ואילו בנוגע למקור הדברים והבנה והסברה, סמך על ספרו "בית יוסף" בפירושו על הטור (כמו שכתוב בהקדמתו לספריו), ואילו רבינו הזקן הכניס גם את טעמי ההלכות - אם כי בקיצור נמרץ - "הלכות בטעמיהן" (כמבואר בהקדמת השולחן ערוך).

ייחודי הוא השולחן ערוך של אדמו"ר הזקן לעומת ספרי ההלכה שקדמו לו. ספרי ההלכה עד אז נחלקו לשני סוגים: ספרי הרי"ף, הבית יוסף ודומיהם נכתבו בסגון של הלכות וטעמיהן, אבל האריכו מאוד בפלפול ובמשא ומתן ההלכתי להסביר את פסיקתם, ולכן זקוקים עמל רב להבין את המסקנה ההלכתית. ואילו הרמב"ם, רבי יוסף קארו בספרו 'שולחן ערוך' ודומיהם כתבו את ההלכות בקצרה, אך לא הביאו את ההסבר והטעמים לפסקי הדינים, דבר שמזקיק את הלומד, הרוצה להבין את הסיבה לפסיקה, לעיין במקומות אחרים.

אדמו"ר הזקן, לעומת זאת, משלב בדרכו הייחודית בין הצורך להבין את טעם פסק ההלכה ובין הבאת ההלכות בקיצור נמרץ. בכך יצר אדמו"ר הזקן דבר שלא היה עד זמנו.

לסיכום: אחת המעלות הגדולות ביותר בלימוד התורה היא – לכוון להלכה, כפי שראינו במחמאה ש'דואג' נתן לדוד ש'ה' עמו', וכן בנוגע למעלת בית הלל שהלכה כמותם. ואת זה אנו רואים אצל אדמו"ר הזקן, שהוא חידש בהלכה בצורה יוצאת מן הכלל, בכך שרבו בחר דווקא בו לכתוב שולחן ערוך בצורה ייחודית שמשלבת הלכות בקצרה יחד עם טעמי ההלכות.

לתלמיד עמ' 6

ובכן: אמיתית הענינים היתה להיפך ממה שהתקבל בדעתו של ה"צאַר" והקטיגור שלו, ששיטתו של רבינו הזקן תגרום לזלזול חס ושלום בלימוד התורה.

רואים אנו שהמציאות היתה בדיוק להיפך ממה שכתוב בכתב ההלשנה. לא רק שזה לא גרם לזלזול בתורה, אדרבה, אדמו"ר הזקן חידש בתורה בצורה הנעלית ביותר.

ג. גמילות חסדים ותפילה

>> הרבי

נגד הסולטן התורכי

לתלמיד
עמ' 7

ועל דרך זה בנוגע לגמילות חסדים: רבינו הזקן שלח תמיכה בכמה אופנים ליהודים שבארץ ישראל כדי שיוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות, ועל ידי זה - לקרב את ביאת המשיח, שאז תשתחרר ארץ ישראל מממשלת הסולטן; ואילו אצל השונא התפרש הדבר להיפך - שהסיוע מיועד לעזור לסולטן.

אדמו"ר הזקן עודד מאוד את חסידיו ואת שומעי לקחו לתרום כסף לעניי ארץ ישראל. אגרות רבות בחלק "אגרת הקודש" שבספר התניא נכתבו לשם מטרה זו – לדרבן את החסידים לתרום כספים גם כשמצבם הכלכלי לא היה כשורה, בלשון המעטה. בכתב תשובתו לשלטונות רוסיה בזמן מעצרו, הסביר אדמו"ר הזקן את הסיבה לכך שהוא מעורר את יהודי רוסיה לתרום לעניי ארץ ישראל, בכך שכל תפילותינו עולות השמימה דרך ארץ ישראל המכונה גם "שער השמים", ותפילתם של יושבי ארץ ישראל נשמעת יותר בגלל קרבתם לשער בו התפילות עולות לפני הקב"ה, ולכן חובה לתמוך בהם, שכן בתפילתם הם ממשיכים ברכה על כל עם ישראל שבתפוצות.

הרבי בעצם מעיר, שהרי בסופו של דבר, על ידי לימוד התורה וקיום המצוות של הנתמכים בארץ ישראל תתקרב ביאת המשיח, וממלכת הסולטן התורכי תתבטל וארץ ישראל תהיה חופשית. במילים אחרות, זה בעצם נגד הסולטן. ואילו בכתב ההלשנה כתוב בדיוק הפוך מהמציאות, שאדמו"ר הזקן מסייע לסולטן.

חסידים מאריכים בתפילה

לתלמיד
עמ' 7

ועל דרך זה בנוגע ל"מתפלל עם הציבור": הטענה היתה שמצד שינוי נוסח התפלה, המנהגים המיוחדים, והשטיבלעך המיוחדים וכו' וכו', יכול להיות ענין שהוא היפך תפלת אמת לא-ל אמת כו'. ובנוגע לפועל הרי זה בדיוק להיפך: כששואלים אצל מישהו - יהיה מי שיהיה, מליטא, גליציא או פולניא - מי מאריך בתפלה? ישיב, שאם פלוני מתפלל חצי שעה מאוחר יותר, הרי זה סימן שיש לו שייכות לחסידות, ועל כל פנים - לחסידים.

דבר ברור וידוע הוא, שתפילה באריכות ובכוונה קיימת ביותר אצל לומדי החסידות והמושפעים מדרכי החסידים. וגם בזה, בכתב ההלשנה נכתב ההפך מהאמת.

10. בדרושי חתונה הנ"ל, בד"ה כל הנהנה תרפ"ט ס"י (סה"מ שם כז, א).
11. אבל לא אנוס ממש, אפילו לא הגדר דאונס שברוב המקומות שיש לו אפשרות לקיים ע"י מס"נ (ראה לעיל הערה 5), כי "רשות לכל אדם נתונה . . ואין לו מי שיכפה" (רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"א-ב), וי"ל שלכן מדייק הרמב"ם (בהל' גירושין ספ"ב) "יצרו הוא שתקפו" ולא "שאנסו".

ועפ"ז מובן גם זה שנפרעין מאדם העובר עבירה – אף שאונס רחמנא פטרי' (ב"ק כח, סע"ב. וש"נ) והעובר באונס (אפילו העובד ע"ז באונס) אין מענישים אותו (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד) – כי "תקפו" אינו אונס.
12. הל' גירושין שם.

ד. כתישת הזית מוציאה את שמנו

לתלמיד
עמ' 7

>> הרבי

נקודה של אמת

לתלמיד
עמ' 8

וההסברה על זה שהמלשינות היתה על שלושת הענינים "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור" - כי לכאורה, כיון ש"שקר אין לו רגלים"[16], הרי צריך להיות איזה ענין של אמת בתחילתו:

בודאי עסק רבינו הזקן בלהט בשלושת הענינים של תורה וגמילות חסדים ותפלה עם הציבור, אבל בזה עצמו ניתוסף הענין שהזית אינו מוציא את שמנו עד שכותשין אותו[17], כדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן[18] בנוגע לחילוק שלפני פטרבורג ולאחרי פטרבורג.

הרבי אומר שמוכרחים לומר שיש קצת אמת בטענות של כתב ההלשנה. הכיצד? משום שלאחר השחרור, ההתעסקות של אדמו"ר הזקן בתורה, עבודה וגמילות חסדים הייתה הרבה יותר רחבה. אז כתב ההלשנה בעצם בא לכתוש את הזית, כדי שיוציא יותר שמן.

לתלמיד
עמ' 8

וכל זה - למרות שגם לפני פטרבורג היו אצלו כל ענינים אלו, כאמור לעיל בנוגע לכתיבת השולחן ערוך, שסיים כמה הלכות עוד בהיותו אצל מורו המגיד ממעזריטש; ועל-דרך-זה בנוגע לגמילות חסדים וצדקה שהיה אצלו כמה זמן לפני זה, ועד לסיפור הידוע[19] (שאירע עוד לפני הליכתו למעזריטש) בנוגע ל"נדוניה" שקיבל מֵחוֹתְנוֹ, שהתנה עמו מלכתחילה שיהיה בבעלותו, ואחר כך השתמש בזה לגמילות חסדים - לסדר יהודים בענין של פרנסה כפי שהתקבל אצלו באיזה אופן צריכה להיות פרנסתם; ועל-דרך-זה בנוגע לתפלה, כידוע אופן הנהגת רבינו הזקן בענין התפלה עוד קודם הנשיאות שלו[20].

הרבי מבהיר, שברור שאדמו"ר הזקן התעסק בשלושת הענינים הללו עוד לפני פטרבורג בצורה יוצאת מן הכלל, דבר שהתבטא בכתיבת השולחן ערוך, בעבודת התפילה ובנתינת צדקה, כפי שנקרא בסיפור הבא:

מקור 6 ספר התולדות אדמו"ר הזקן עמוד 82

לתלמיד
עמ' 8

כְּשֶׁהִגִּיעַ אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן לְפִרְקוֹ – בִּהְיוֹתוֹ בֶּן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה – כְּבָר יָצָא שְׁמוֹ בְּכָל הַסְּבִיבָה כְּגָאוֹן. ר' יְהוּדָה לֵיב סָגַל, שֶׁהָיָה אֶחָד מֵעֲשִׁירֵי וְנִכְבְּדֵי הָעִיר וִיטֶבְסְק, לְקָחוֹ לְחָתָן לְבִתּוֹ מָרַת סְטֶעְרְנָא.

אֶחָד הַתְּנָאִים שֶׁהִתְנָה אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן בְּהַסְכָּמָתוֹ לַשִּׁדּוּךְ, הָיָה שֶׁיִּמְסְרוּ לְרִשׁוּתוֹ אֶת חֲמֵשֶׁת אַלְפֵּי שְׁקָלִים הַזָּהָב שֶׁהוֹבִילוּ עֲבוּרוֹ כִּנְדוּנְיָה, וְשֶׁהוּא יַעֲשֶׂה בָּהֶם כְּחֶפְצוֹ. וְאָמְנָם בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לַחֲתֻנָּתוֹ מָסַר אֶת כָּל הַסְּכוּם, בְּהַסְכָּמַת רַעְיָתוֹ, עֲבוּר מִשְׁפָּחוֹת שֶׁרָצוּ לְהִתְפָּרְנֵס מֵעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה. בְּכֶסֶף זֶה סִיַּע לָהֶם לִקְנוֹת שִׁטְחֵי אֲדָמָה, בַּעֲלֵי חַיִּים וְצִיּוּד חַקְלָאִי. בִּזְכוּת כֶּסֶף זֶה הוּקְמוּ יִשּׁוּבִים גְּדוֹלִים שֶׁל יְהוּדִים עוֹבְדֵי אֲדָמָה לְאוֹרֶךְ נְהַר הַדְּוִינָה הַחוֹצֶה אֶת הָעִיר וִיטֶבְסְק. אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן בִּקֵּר פְּעָמִים רַבּוֹת בְּיִשּׁוּבִים אֵלּוּ, עוֹרֵר אֶת הַיְּהוּדִים לִקְבֹּעַ עִתִּים לְתוֹרָה, וְהִרְבָּה לְסַפֵּר לָהֶם סִפּוּרֵי תּוֹרָה וְאַגָּדוֹת חַז"ל.

16. של"ה קכב, א. הובא באוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקטו, ב. תתקכד, א. בהעלותך ע' תיב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 4 הערה 33. וש"נ.
17. מנחות נג, ב. שמו"ר רפל"ו.
18. שיחת י"ט כסלו תרס"ג ס"ד (סה"ש תורת שלום ריש ע' 26).
19. ראה שיחת י"ט כסלו תשכ"ט סי"ט (תו"מ חנ"ה ע' 36). וש"נ.
20. ראה מגדל עז (כפ"ח תש"מ) ע' קנז (אות ח-ט).

עוד מגיל צעיר מאוד עודד אדמו"ר הזקן את היהודים לעסוק בחקלאות. הוא חשב שכשהם יעסקו פחות במסחר ובהלוואות ויותר בעבודה יצרנית, זה יפחית את האנטישמיות. וכאשר הוא התחתן וקיבל נדוניה מכובדת מחותנו העשיר, הוא לקח את כל הכסף ונתן אותו ליהודים שיתעסקו בחקלאות. איש צעיר שהחיים עוד לפניו, לוקח את כל כספו ונותן אותו ליהודים זרים שהוא לא מכיר אישית!

ולמרות כל זאת, לאחר שחרורו מהמאסר הוא עשה זאת בצורה הרבה יותר רחבה.

>> הרבי

ההוראה – להוסיף בשלושת העמודים

לתלמיד עמ' 8

וכאמור לעיל, והוא העיקר, שענין הזכרון יבוא לידי פועל.

לתלמיד עמ' 9

ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו', אפילו "שמץ מנהו"[21], נותנים לנו כחות שיוכל להיות הענין של "העוסק בתורה" בהתמדה ושקידה, ובעיקר - מתוך חיות גדולה, הן בתורת הנגלה והן בפנימיות התורה, ועל-דרך-זה בנוגע ל"גמילות חסדים" ו"מתפלל עם הציבור".

וכפי שמבאר רבינו נשיאנו[22], ש"זה שאומר כל העוסק, מתייחס לכל שלושת הדברים, תורה גמילות חסדים ותפלה", ומבאר, שלימוד התורה וגמילות וחסדים ועבודת התפלה (ובאופן שהתפלה תהיה "עם הציבור") צריכים להיות באופן של "העוסק" - "בדרך יגיעה והתעסקות גדולה", באותו אופן שמתעסק בענין שעל ידו משיג את פרנסתו.

הרבי הדגיש פעמים רבות את הלשון "כל העוסק", שההתעסקות בתורה, תפילה וגמילות חסדים, צריכה להיות כמו בעסקים. כשלאדם יש עסק, הוא לא מחכה שמישהו יעיר אותו מהשינה וישאל אותו אם יש לו מוצר כזה או אחר. הוא רץ בבוקר לפתוח את החנות, וחושב כל היום איך להשיג לקוחות, וכן הלאה. כך צריכה להיות ההתעסקות בגמילות חסדים. לא לחכות עד שמישהו יבוא לדפוק בדלת לבקש אוכל, אלא להתרוצץ ולברר היכן יש משפחה שחסר לה משהו, ולוודא שהיא מיד מקבלת את מה שהיא צריכה, וכמו כן בלימוד התורה ותפילה. זה צריך להיות משהו שעוסקים בו בחיות ובצורה פעילה, ממש כמו בעסק.

וזוהי ההוראה לכל אחד ואחת עד לדורנו זה - ואדרבה: על-אחת-כמה-וכמה בדורנו זה, דור של עקבות המשיח, שצריך בקרוב לקבל פני משיח צדקנו (כידוע דברי נשיא דורנו כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר) - שצריך להרבות בתורה ובגמילות חסדים (וצדקה בכלל, ובפרט צדקת ארץ החיים) ובתפלה עם הציבור, וכאמור, באופן של התעסקות ("העוסק)".

משיחת י"ט כסלו ה'תשל"ב
הנחה בלתי מוגה.
תורת מנחם, כרך ס"ו עמוד 317 ואילך

21. לשון אדה"ז – תניא פמ"ד.
22. רד"ה וסד"ה פדה בשלום תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 184. ע' 190).